№ 100 ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 11

1902

ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 11 № 100

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գր'ում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կիրակի, Մայիսի 12-ին

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ

մահուան քառասունքի առթիւ, Կուկիայի կաթողիկէից ս. Գէորգ-Պետրոս եկեղեցում տեղի կունենայ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, որի մասին հանգուցեալի ազգականները յայտնում են բոլոր այն անձանց, որոնք ցանկանում են յարգել նրա յիշատակը: Պատարագի սկիզբն է ժամը 12¼-ին, իսկ հոգեհանգստեան՝ ժամը 1-ին. 1—2

Յովհաննէս Մինասեան Ունանեանց ցաւօք սրտի յայտնում է բարեկամներին եւ ազգականներին իր սիրեցեալ կնոջ

ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՈՒՆԱՆԵԱՆՑԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 8-ին, Ներքին-Ագուլիսում: Հոգեհանգիստը կը կատարվի կիրակի, ամսիս 12-ին, ս. պատարագից յետոյ, Բեթղեհէմի ս. Աստուածածնի եկեղեցում: 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է ճանապարհ հարթել.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նկարիչ Է. Մահտեսեանի մօտ. Նամակ Բագուից. Նամակ Շամախուց. Նամակ Սղնախից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Լէմանի ափերից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ի՞նչն է պատճառը:

ՊԷՏՔ Է ՃԱՆԱՊԱՐՀ ՀԱՐԹԵԼ

Երեկվայ համարում, խօսելով Պարսկաստանում սկսված կրթական շարժման մասին, մենք յայտնեցինք, որ այդ գործը աջակցութեան կարօտ է, մինչեւ որ նա ոտքի կը կանգնի եւ կը սկսի տեղական միջոցներով առաջ գնալ: Եւ պէտք է ասել, որ կան այդ նպատակին համակրողներ, որոնք հակված են մի բարի ձեռնարկութիւն սկսել պարսկահայերի կրթութեան վերաբերմամբ: Սակայն մի քանի հանգամանքներ արգելք են լինում այդ համակրութեանը արիւն եւ մարմին դառնալու:

Այդ հանգամանքներից մենք առաջ բերենք երկուսը, որոնք կարեւոր եւ էական նշանակութիւն ունեն: Առաջինն այն է, որ պարսկահայերի կրթական գործի ընդհանուր կազմակերպութեան խնդիրը, որ յարուցված է մի քանի տարիներից ի վեր, մինչեւ այժմ որոշ լուծում չէ ստացել գործնականութեան մէջ: Պարսկահայերի ներկայացուցիչները պէտք է ժողովվէին Թէհրան եւ մշակէին կրթական ղեկավարութեան մի հիմնական սիստեմ եւ կարգ: Մինչեւ այժմ պարսկահայերը չը կարողացան համագումար ժողով իրականացնել եւ ոչ մի որոշ դիրք բռնել կրթական գործի վերաբերութեամբ: Եւ որքան աւելի ձգձգվի այդ ժողովի իրականացումը՝ այնքան աւելի դանդաղ պէտք է ընթանայ եւ կրթական ծրագրի մշակման հարցի լուծումը:

Երկրորդ հանգամանքը վերաբերում է իրաւասութեան խնդրին: Օրինակ, եթէ մէկը նուիրում է մի գումար, դիցուք մի քան-երեսուն հազար րուբլի, դպրոցի շինութեան եւ կառավարութեան համար, հարց է առաջ գալիս, թէ ո՞վ է դառնում այդ գումարի կամ դպրոցական շէնքի, գնված ագարակի, բացվելիք արհեստանոցի տէրը, եւ եթէ ժամանակով, որեւէ պատճառով քայքայվի կրթական գործը, ո՞ւմ պէտք է անցնեն սեփականութեան այդ առարկաները: Նուիրել գումար եւ ուրիշ իրեր կենտրոնական կրթական հաստատութեան—դժուար է, գոնէ առայժմ, քանի որ կենտրոնական հաստատութիւնը դեռ որոշ իրաւաբանական դիրք չէ ստացել: Աւելի նպատակայարմար կը լինէր սեփականութեան իրաւունքը վերապահել համայնքներին, գիւղական հասարակութիւններին եւ այդ իրաւունքը հաստատել ոչ միայն քաղաքացիական, այլ եւ Պարկաստանի հոգեւոր օրէնքով: Թէեւ Պարսկաստանը օրէցօր զարգացնում է եւ ընդարձակում է իր քաղաքացիական օրէնսդրութեան ծաւալը եւ հեղինակութիւնը, բայց ներկայումս այնտեղ դեռ շատ ուժեղ եւ երկար ժամանակ ուժեղ կը լինի հոգեւոր դատական ատեանը: Որպէս զի ապագայում թիւրիմացութիւններ չը ծագեն՝ նպատակայարմար կը լինէր սեփականութիւնները կրկնակի ամրացնել թէ քաղաքացիական եւ թէ հոգեւոր ատեաններում:

Մենք այդ երկու հանգամանքները առաջ մղեցինք, որպէս զի նրանց առիթով շուտով պարզվէին բոլոր վիճելի խնդիրները եւ ճանապարհ հարթվէր գործնական ձեռնարկութիւնների համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՐԻՉ Է. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆԻ ՄՕՏ
(Նամակ Սիմֆերոպօլից)

Այս քանի օրը մենք բախտ ունեցանք ծանօթանալ նկարիչ պ. Է. Մահտեսեանի հետ եւ մի ամբողջ ժամ լինել նրա գալլերէայում եւ նրա հետ միասին: Յարգելի նկարիչը ծանր չը համարեց մի ժամ անդադար խօսել մեզ հետ, պատմելով իր անցեալից միջադէպեր եւ նկարագրելով այն զօրեղ խոչընդոտները, որոնց նա խորտակել է միայն շնորհիւ իր արդէն ապացուցված տաղանդի եւ եռանդի:

Առանց նկարչական յատուկ նախապատրաստութեան՝ նա 1879 թւին մտել է Կայսերական Ակադեմիան եւ ոչ մի կոպէկ չը ստանալով տանից, միայն իր վերջին աշխատանքով կարողացել է այժմեան իր պատկառելի դիրքին հասնել:

Անցնում ենք մի պատկերից միւսին. աչքի է ընկնում այս հանգամանքը, որ բոլոր նկարներն էլ մանր գործեր են, մեծ կտաւներ չը կան: Ղրիմի եւ յատկապէս Սեւ ծովի բնութիւնն է նայում պատերից իր մշտաժպիտ հարաւային երկնքով եւ երբեմնակի խոժոռ ու ահռելի ճղփուն ծովաջրով: Սեպացած ալիքները կենդանի կանգնած են կտաւի վրա, եւ թւում է, թէ ահա ճղփալով կը փշրվեն նրանց փրփրուն ատամնաւոր գագաթները:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉՆ Է ՊԱՏՃԱՌԸ

Ոչ մի ժամանակ զգալի չէ եղել մեր գաւառների եւ մանաւանդ գիւղերի դադարկվելը, ինչպէս վերջին տարիներս: Սա մի պատահական երեւոյթ չէ ի հարկէ, այլ ունի իր խոր արմատները, որոնք մղում են մեր աշխատաւոր դասակարգին դէպի կենտրոնական տեղերը:

«Մշակի» էջերը միշտ բաց լինելով գիւղական ցաւերի ու դարդերի համար, առաջ են բերել մի շարք յօդուածներ, որոնք գլխաւորապէս շեշտել են մեր անզօր գիւղացու կաշկանդված դրութիւնը վաշխառուի ճանկերում: Գիւղացին իր ամենակարեւոր պիտոյքները հոգալու համար միշտ զգում է փողի կարօտութիւն: Մեծ մասամբ նրան չնչին գումարներ են հարկաւոր, կոպէկներ: Այդ կոպէկները ճարելու համար ամեն անգամ նա տուժում է: Կարիքից ստիպված ծախում է իր հացը, հաւն ու ձիւը, կովն ու եզը, այնուամենայնիւ ծայրը ծայրին չէ կարող հասցնել: Ամբողջ տարին նա աշխատում, չարչարվում է այն յոյսով, որ իր հալը կը լաւանայ, կարգի կը գան իր գործերը. նա ապրում է յոյսով եւ յոյսն է պահում նրան: Միայն ծանր նիւթական հանգամանքները ստիպում են գիւղացուն թողնել իր օջախը եւ հեռանալ գիւղից:

Մեր երկիրը իր բնական հարստութիւններով աշխարհիս հարուստ անկիւններից մէկն է համարվում: Բայց ինչ միջոցներ են գործ դրվում այդ բնական հարստութիւններից օգտվելու համար: Շատ չնչին: Արդիւնաբերութեան բոլոր տեսակները համարեա կատարվում են նահապետական ձեւով, եւ այն աշխատանքը, որ գործ է դրվում գետնից զանազան արմտիքներ եւ մթերքներ ստանալու համար՝ հազիւ է վարձատրվում: Մինչեւ իսկ գինին, բամբակը, որ մեր երկրից մեծ քանակութեամբ կարելի է ստանալ, մեծ տեղ չեն բռնում մեր արդիւնագործութեան մէջ: Միւս բնական հարստութիւնների մասին էլ խօսք չը կայ. նրանք բոլորն էլ մնում են անձեռնամխելի: Միայն նաւթն է, որ էլի շնորհիւ իր առատութեան մի բացառութիւն է կազմում: Մենք չենք ստանում մեր հարուստ երկրից այն օգուտը, ինչ կարելի է ստանալ իսկապէս: Ի հարկէ, պատճառը գիտութեան եւ զարգացողութեան պակասութիւնն է:

Կարելի է համարձակ կերպով մի երկրի հարստութիւնը ընդունել նրա ժողովրդի կենսունակութեան եւ զարգացողութեան չափ: Օրինակ, մեր աչքի առաջ տեսնում ենք ահագին տարբերութիւն Անդրկովկասի գերմանական եւ դուխոբոր գիւղերի եւ մեր գիւղացիների մէջ. այդ տարբերութիւնը առաջ է գալիս աշխատանքի ձեւից եւ կերպից: Չէ կարելի պնդել, որ մեր գիւղացին պակաս է աշխատում. ո՛չ, նա դեռ աւելի է չարչարվում, բայց աշխատում առանց հասկանալու, ճիշտ այնպէս՝ ինչպէս Կրիլովի արջը աղեղներ չինելիս, երբ ցանկանում էր գիւղացու արածին նմանվել: Գերմանացին, օգտվելով գիտութիւնից, ունենալով պատրաստականութիւն կարեւոր դէպքում հաւաքական ոյժերով գործելու՝ հարուստ է եւ այն աշխատանքը չէ գործ դնում՝ ինչ մեր գիւղացին իզուր տեղը վատնում է: Գլխաւոր պատճառներից մէկն է նաեւ բնութեան ուսումնասիրութեան բացակայութիւնը, որից կախված է գիւղացու բարեկեցութիւնը: Դժբախտաբար, այդ ուսումնասիրութեան նշանակութիւնը մինչեւ այժմ անհասկանալի է մնացել: Եթէ գիւղացին կարողանար գործադրել կարեւոր միջոցներ՝ այսօր բնութեան բարութիւններով լի մեր երկիրը չէր մնայ անմշակ, եւ մարդկանց մի ահագին խումբը, որ այսօր գիւղից դէպի քաղաք է դիմում, չէր դանդատվի անգործութեան, միջոցների սղութեան վրա: Կեռար կեանքը, եւ այն հողից, որ այսօր թողնում է գիւղացին՝ նա կրկնապատիկը կստանար: Հողից օգտվելու եղանակը չը գիտենալուց, թէթեւ աշխատանքից ետեւից ընկնելուց է, որ այս բոլորին ամեն տեղ զգացվում է փողի պակասութիւն. եւ իրաւ, ո՞րտեղից կը լինի փող, քանի որ մեր գիւղացին միայն սպառող է, փոխարէնը արտահանելով սեփական չնչին արտադրութիւնները: Բոլոր անհրաժեշտ իրերը նա ստանում է դրսից, վճարում է այդ բոլորի համար, դուրս է տալիս իր ձեռքի կոպէկները, իսկ փոխարէնը շատ քիչ քանակութիւնով փող է ստանում, չունենալով արտադրութիւնների մեծ քանակութիւն:

Այդ անկանոն փոխանակութիւնից առաջ են գալիս մի շարք երեւոյթներ: Գիւղացու պահանջները օրէցօր շատանում են, իսկ միջոցները պակասում: Այլ էր մի ժամանակ, երբ ժողովուրդը իր կարիքների համար ամեն ինչ համարեա ինքն էր պատրաստում եւ չէր օգտվում դրսից. բացի դրանից՝ առաջվայ ժամանակներում նոյն կարիքը չունէր. իսկ այժմ ունենալով նոյն նահապետական ժամանակների արդիւնքը, աշխատանքի նոյն ձեւը, բայց աւելի մեծ պահանջներ քան այն ժամանակ՝ բնական է, որ այստեղ բալանս չէ կարող լինել, եւ ահա գիւղացին իր այդ բալանսը ուղղելու, միջոցներ ձեռք բերելու համար գնում է գիւղից դուրս: Որպէս զի նա կարողանայ իր տեղում մնալով իր պահանջներին լրացում տալ՝ կարեւոր է որ նա օգտվի իր աշխատանքից աւելի խնյահաւ կերպով, թողնէ իր աշխատանքի նահապետական ձեւերը, թափ տայ այդ հնութեան փոշին, փոխէ իր գութանը եւ այլ գործիքները եւ աշխատէ ապրուստի աւելի լայն աղբիւրներ ստեղծել իր գիւղում: Այդ աղբիւրները մեզ մօտ շատ կան, շնորհիւ մեր երկրի առանձնայատկութիւններին, միայն թէ պէտք է գիտակցութիւն: Գիտակցութիւնը մտցնելու համար հարկաւոր են ոյժեր, որոնք տարածէին գիւղացու մէջ գիտելիքներ հողից եւ իր դրութիւնից օգտվելու համար: Վերջին ժամանակների ընթացքում, վաշխառութեան մասին մի շարք թղթակցութիւններից մենք տեսնում ենք մեր առաջ մի շարք հետեւանքներ, որոնց պատճառները քիչ են շօշափվում:

Այդ վաշխառութիւնը գիւղացու մէջ կը մնայ եւ կը մեծանայ աւելի վատթար, քանի որ մեր գիւղացու մէջ կը մնայ աշխատանքի եւ հողից ու տնտեսութիւնից օգտվելու միեւնոյն ձեւը: Դեռ նա ինքը նորից կը խնդրէ վաշխառուին աւելի մեծ տոկոսով փոխ տալ, միայն թէ ստանայ:

Բարոյական մեծ կապի—միահամուռ գործունէութեան գիտակցութիւնը, որ մեծ դեր է կատարում գիւղացու կեանքում, որ կարող էր փրկիչ հանդիսանալ նրա համար վաշխառուի ճանկերից ազատվելու գործում՝ նոյնպէս պակասում է մեր գիւղացու մէջ: Մեր գիւղացիներից ամեն մէկը ապրում է իր համար, ջոկ-ջոկ տանջվում, չարչարվում եւ եօլա գնում: Իսկ եթէ չէ կարողանում եօլա գնալ, բազմաթիւ հոգսերի ու ցաւերի տակ ծանրաբեռնված, նիւթականապէս ընկճված, չունենալով մի մարդ որ նրան ճանապարհ ցոյց տայ, որ ոչ թէ կեղեքող, այլ օգնող հանդիսանայ՝ այն ժամանակ ճարը կտրած օջախից հեռանում է: Այն-ինչ շատ դէպքերում միասին գործելով, կեանքի ընդհանուր մի քանի պայմանները միացնելով՝ կը կարողանային օգտվել ամենքն էլ: Օրինակ, գիւղական համայնքով գութաններ, գործիքներ բերել տալը, կաթնատնտեսական գործարաններ, գիւղական խանութներ, փոխադարձ բանկ հիմնելը եւ այլն կը թեթեւացնէին նրա բեռը: Գիտակից կերպով մշակելով հում նիւթերը, ստանալով իրանց սեփական ոյժերով այն, ինչ որ կարեւոր է եւ հնարաւոր է՝ ոչ թէ մեր գիւղացին կըզգար կարիք, այլ կը լինէր նաեւ արտադրող: Գիտենալով օգտվել մեր կեանքի հարուստ աղբիւրներից, այն մարդիկ, որոնք այսօր գանգատվում են անգործութեան, միջոցների սղութեան մասին՝ կունենային գործ եւ որ գլխաւորն է, նրանք կը սովորէին խելացի եւ կանոնաւոր աշխատանքի, որ կը վարձատրէր նրանց հազարապատիկ: Այսպիսով կը թողնէր գիւղացին իր պանդխտութեան ճանապարհը:

Յով. Կարապետեան

Պ. Է. Մահտեսեանը, ինչպէս ընդհանուրին յայտնի է, Այվազովսկու աշակերտն է. Նա Այվազովսկուն չատ է օրինակել զանազան անձանց պատուէրով, ի մի չի այլոց Զիկագոյի ցուցահանդէսի համար։ Նրա տեխնիկայի մէջ նկատելի է Այվազովսկու չկօլան, բայց միեւնոյն ժամանակ կայ եւ ինչ-որ ինքնուրոյն բան, որը անկարելի է որոշակի դուրս բերել գալլերէայում գտնվող 100-ից աւելի մանր նկարներից։ Եթէ մի օր կարելի լինէր նրա ամեն նշանաւոր եւ մեծ կտաւները մի տեղ հաւաքել, կազմել ցուցահանդէս նրա վրձինի ականաւոր արտադրութիւններից՝ այն ժամանակ միայն յայտնի երեւան կը գար նկարչի իսկական պատկերը, նրա անհատական առանձնայատկութիւններով։

Սա միայն կարելի է տեսնել, որ նա չէ գործածում խիստ, ինչպէս ասում են ռուսերէն, «яркій» գոյներ։ Գուցէ յիշում են «Մշակի» ընթերցողները Այվազովսկու այն խօսքերը, թէ նա նկարում է ծովը, միայն ծովի ամենակատարեալ տիպը, իսկ այնպէս՝ ինչպէս փիլասոնը չէ արտադրում սոսկ մարդ, այլ տիպ—հերոս։ Պ. Է. Մահտեսեանի մօտ Այվազովսկու գոյների չափազանց խայտաբղէտութիւնը չը կայ։ Այվազովսկու ծովը, լինէր նա խաղաղ րոպէին, թէ ամենազարհուրելի փոթորկին, սարսափելի չէր եւ ահռելի տպաւորութիւն չէր թողնում։ Նրա փոթորկալից ծովը մենք դիտում էինք իսկ այն հանգիստ զգացմունքով, որով զննում ենք մեռած առիւծի խրտուիլակը. խրտուիլակը չատ լաւ է պատրաստված, զազանի դիրքը եւ տեսքը բնական են. բայց մենք գիտենք, որ նա մեզ վնասել չէ կարող, որ նա ոյժ չունի։ Նոյնպէս եւ Այվազովսկու նկարները,—մենք յափշտակվում ենք նրա մէջ թագնված գեղեցկութիւնով, բայց ոչ ոյժով։ Չէ կարելի ասել, որ նրա նկարները զուրկ են ոյժի տարրից, ո՛չ. բայց գեղեցիկը նրանց մէջ գերիշխում է ուժեղի վրա։

Որքան կարելի է եզրակացնել պ. Է. Մահտեսեանի նկարներից՝ նրանց մէջ եթէ ուժեղը չի էլ գերիշխում գեղեցկի վրա, գոնէ այդ երկուսը կան հաւասար չափով։

Ցարգելի նկարիչը անձամբ ցոյց էր տալիս իր վերջացրած, կիսատ եւ սկսած նկարները. ահագին քանակութեամբ էտիւդներ բռնել են մեծ տարածութիւն։ Փոքր ի չատէ խոչոր գործերից աչքի են ընկնում «Փոթորիկը ծովի վրա» նկարը, որ ցուցադրված է եղել Պարիզի ցուցահանդէսում, եւ մինը, որ ծածկված է սպիտակ քօղով։ Նկարիչը յայտնեց, թէ մտադիր է այդ նկարը մօտիկ ժամանակներում մեծացրած դիրքով վերարտադրել։ Ինչպէս ասացինք՝ գալլերէայում մեծ կտաւներ չը կան. նկարչի ասելով՝ նրանք ծախված են զանազան անձանց։ Սա արդէն ակնյայտնի ցոյց է տալիս, թէ ո՛րքան է գնահատված նրա տաղանդը։

Ս. Պապիեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Մայիսի 5-ին

Անցեալներում «Մշակի» մէջ գրված էր Ղափանից, թէ տեղացի բագուաբնակ պ. Գ. Տէր-Մարգարեանցը իր հայրենի Շիրվնանց գիւղում ուսումնարան է կառուցանում։ Այժմս թոյլտուութիւն ստացված է, ուսումնարանի չինութիւնը արդէն կապալով տրված է գիւղացիներին. որքան տախտակ եւ ուրիչ պարագաներ էին հարկաւոր՝ մի ամիս առաջ ճանապարհված են Բագուից. սեպտեմբերին ուսումնարանի ներքին յարկը, գուցէ եւ ամբողջ չինութիւնը. պատրաստ կը լինի։ Կազմված պլանից երեւում է, որ ուսումնարանը չատ ընդարձակ պէտք է լինի իր բոլոր յարմարութիւններով։ Շատ ուրախալի մի երեւոյթ է սա մեր, ղափանցիներիս համար, մանաւանդ որ այդ օրինակը բարի նախանձ է առաջ բերել։

Այժմ հաստատ աղբիւրից տեղեկացել ենք, որ մի ուրիչ ղափանցի, այն է Գիւտկում գիւղացի բագուաբնակ հարուստ պ. Մանուչար Աւագեանցը ուզում է իր հայրենի գիւղում նոյն մեծութեան, նոյն պայմաններով եւ ապահովութեամբ ուսումնարան չինել։ Չենք կասկածում լուրի ճչտութեան մասին. պ. Աւագեանցը առաջին անգամ չէ որ օգնութեան ձեռք է մեկնում իր հայրենակիցներին. 1898 թւին, երբ հացը սաստիկ թանգացել էր, նա մի մեծ գումար ուղարկեց գիւղի աղքատներին բաժանելու, մասամբ թեթեւացնելով նրանց դրութիւնը եւ ազատելով վաչխառուների ճանկերից, որո՛նք սունկի նման բուսան մեր երկրում այս վերջին տարիները։

Գալով ուսումնարանի տեղին՝ պէտք է ասել, որ Գիւտկումը կենտրոն է եւ իր չրջակայքում աւելի չատ գիւղեր ունի, քան Շիրվնանցը։ Բացի այդ՝ Գիւտկումի մօտ են երեք-չորս պղնձի հանքերը, որտեղ մեծ չարժում—կենդանութիւն կայ, իսկ առողջապահական տեսակէտից Շիրվնանցը բարձր է կանգնած՝ դիրքով եւ ջրի յատկութիւնով։ Ջուրը կարելի է սարից բերել. այդ գործում գիւղացիք սիրով կաջակցեն, տեսնելով պ. Աւագեանցի բարի գործը, մանաւանդ որ գիւղացոց մէջ էլ կան մի քանի ունեւորներ։ Ուրեմն մօտիկ ապագայում մեր Ղափանը կունենայ երկու օրինակելի ուսումնարան։

Այս վերջին երեք տարում Զանգեզուրի գաւառում մօտ քսան տարրական ուսումնարաններ են բացված։ Ուսուցիչները, բացի երկու-երեք գիւղից, բոլորը տեղական լեզուին անծանօթ են։ Ես անձամբ մի քանիսից լսեցի գանգատներ, թէ ամբողջ եօթը ամիս է պարապում են—ոչ մի արդիւնք չը կայ. եւ գիւղացիներից չատերը, այդ տեսնելով՝ յետ են վերցնում իրանց որդկերանց ուսումնարանից։ Ցանկալի կը լինէր, որ մեր այդ յետ ընկած գիւղերում տեղական լեզուին ծանօթ ուսուցիչներ նչանակվէին, որով թէ ուսուցիչների աչխատանքը ապարդիւն չէր անցնի եւ թէ գիւղացիները սիրով կը վերաբերվէին ուսումնարանին։

Ե. Մ. Փ.

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

Ապրիլի 28-ին

Ներկայ տարում մեր գիւղացի հայի հոգսը եւ աղքատութիւնը կրկնապատկվեց։ Նա վնասված էր երկրաչարժից, հիմա էլ վնասվեց ապրիլի 3—5-ի անսպասելի ցրտից եւ չարունակ տեղացող ձիւնից։ Ցրտահար դարձան բոլոր խաղողի այգիները, որո՛նք հայ գիւղացու միակ եկամուտի խոչոր աղբիւրն էին կազմում։ Վնասվեցին ծառերը, եւ չինականը զրկվեց այս տարվայ իր ամբողջ եկամուտից, զրկվեց նաեւ այգու վրա տոկոսով վերցրած փողով արած ծախսերից։ Թչուառութիւնը կատարեալ է։ Ձախորդութիւնները վերջ չունեն։

Վերջին տարիների մէջ այդ ձախորդութիւնների մէկից չազատված՝ միւսի յայտնվելը, ինչպէս օրինակ, անասունների ժանտախտը, չորութիւնը, մուկը, կարկուտը, երկրաչարժը եւ վերջապէս այժմ էլ յիչեալ աղէտը, էլ խեղճ գիւղացու մէջ հալ չը թողեց, զրկելով նրան ապրուստի միջոցից եւ վերջին յոյսից. էլ ինչը պիտի ողորմելուն միխիթարէ. «երանի՜ մեռնող պրծնողին», ահա դառնաչունչ ախ-ի հետ ինչ է բացագանչում նա։

Ցուսահատեցնող եւ առանց այն էլ բազմատեսակ հոգսերի տակ ծանրաբեռնված բազմաթիւ գլուխներ, իրանց կերակրող վազերի գլուխների հետ միաժամանակ կռացան։ Թախիծի սեւ դրոչմ կնքվեց նրանց սրտի խորքում. այդ թախիծը կը ջնջվի եւ այդ կռացած գլուխները կը բարձրանան դեռ տարիներից յետոյ։

Տարիներ ենք ասում, որովհետեւ այժմ գիւղացին պիտի ապրի եւ գալիք նոր ծախսերը պիտի հոգայ վաչխառուի սոսկալի ազդող մնդուկի հաչւով, որից պարզ է, որ կազատվէ միայն տարիների ընթացքում եւ այն էլ ոչ թէ վաստակածի աւելացածից, այլ այդ ժամանակի ընթացքում բերանից կտրածների տնտեսածից վճարելով։

Տարիների փորձերը եւ փաստերը ցոյց են տուել, որ առատ բերքի պիտի սպասել մի քանի ձախորդ տարիներից յետոյ միայն իբրեւ բացառութեան։ Այսպիսի հանգամանքների մէջ գիւղացին պիտի փլված բնակարան, գոմ նորոգէ, այգու վրա նորից ամեն տարի կրկնվող ծախսեր անէ, ընտանիք պահէ, հարկեր տայ, ժանտախտի կոտորած՝ իր աջ ձեռ համարվող անասուններ գնէ եւ այլն։ Բայց ո՞րտեղից, ինչ աղբիւրից. Երբ է աւել փողի երես տեսել նա։ Ահա այս հոգսերն են, որ պաչարել են ամենքին։ Մի կին, նորերս գիւղից քաղաք գալիս, ճանապարհում այգիների վիճակի մասին ուղղակի արտասուք թափելով էր խօսում։ Լայնատարած բաց դաչտի վրա սրան այսպէս տեսնողը, ստիպված պիտի մտածէր եւ հարց տար ինքն իրան, թէ ապա տներում, գիւղերի ներսում քանի այսպիսի արտասվող աչքեր կարելի է գտնել այժմ։ Ի՞նչ յուսահատ դրութիւն։ Մի՞թէ այդ արտասուքները խորը խոցոտված սրտերի դառնութեան ժայթքումներ չեն։

Ով լսել է վաչխառուի առիւծի մռնչիւնը, (երկաթի մնդուկի զրնգոցը), ով ընկել է նրա անկուչտ վիչապի լայն բացած բերանը՝ նա միայն կը զգայ, թէ ինչո՛ւ է այսօր լալիս ողորմելի գիւղացին։

Ս. Սարգիսբէկեան

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Ապրիլի 29-ին

Հեռու է քայլում մեր նոր քաղաքագլուխ Նիկողայոս Ամիրխանեանը։ Այժմ նա մտածել է պատժել իր հակառակորդներին։ Խրախուսված լինելով, որ դումայում մեծամասնութիւնը իր կողմն ունէ՝ քաղաքագլուխը որոչել էր պատժել փոքրամասնութիւն կազմող ձայնաւորներին։ Ապրիլի 25-ին կայացած նիստում կարդացվեց քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանեանի զեկուցումը, որով նա առաջարկում էր պատժել ձայնաւորներ՝ Վ. Աւագեանին, Ս. Տէր-Գրիգորեանին, Գ. Սարգսեանին, Ս. Աբրահամեանին եւ Ս. Տէր-Աւագեանին (նախկին քաղաքագլուխ)՝ ապրիլի 5-ին եւ 8-ին նչանակված ժողովներին չը յաճախելու պատճառով, նոյնպէս եւ առաջին չորսին մարտի 26-ին կայացած ժողովից հեռանալու պատճառով։

Այս զեկուցումը կարդալուց յետոյ քաղաքագլուխը յայտնեց, որ թէեւ ինքն էլ առանձին իրաւունք ունի պատժելու (?), սակայն առաջարկում է ժողովին պատժել վերոյիչեալ ձայնաւորներին՝ առաջին անգամ անելով նրանց նկատողութիւն, ուստի նա առաջարկեց այս հարցը գաղտնի քուէարկութեամբ վճռել։ Այս առաջարկութեան միացան քաղաքագլխի չորս կուսակիցներ, իսկ երեքը տատանվող պատասխան տուեցին։ Ձայնաւոր Ծ. Լիանոզեան՝ քաղաքագլխի ջերմ համախոհ՝ պահանջեց «խիստ պատժել» նրանց։ Դրվեցին քուէատուփեր։ Սկսվեց աղմուկ եւ իրարանցում։ Մեղադրեալները պահանջում էին պատժելուց առաջ լսել իրանց բացատրութիւնները եւ ապա պատժել, սակայն քաղաքագլուխը թոյլ չէր տալիս ամբողջովին ասելու իրանց ասելիքները, բայց վերջը զիջեց։ Բացակայ ձայնաւորների ներկայացրած բացատրութիւններից երեւում էր, որ նրանք տկարութեան եւ զբաղմունքների պատճառով չէին եկել ժողովներին. սակայն քաղաքագլուխն առարկեց, որ տկարութեան դէպքում հարկաւոր է ներկայացնել բժչկական վկայական (?!)։

Շատ զարմանալի էր, որ ժողովներին չը գալու պատճառով քաղաքագլուխն ուզում էր պատժել միայն իր հակառակորդներին, մինչդեռ իր կուսակցութեան մարդիկ աւելի յաճախ են բացակայում ժողովներից։ Այս հանգամանքի վրա չեչտեցին ձայնաւորներ Վ. Աւագեան եւ Գ. Սարգսեան, որո՛նք, ի միջի այլոց, յայտնեցին, որ թէ ժողովներից հեռանալու եւ թէ չը գալու առաջին օրինակ տուեց ինքը պ. Ամիրխանեան իր համախոհներով։ Քաղաքագլխի մի քանի կողմնակիցներ առաջարկեցին թողնել այդ հարցը, սակայն Ն. Ամիրխանեան մնաց անյողդողդ։ Սկսվեց քուէարկութիւն, որից երեւաց, որ ձայների առաւելութեամբ մերժվել է քաղաքագլխի առաջարկութիւնը—նկատողութիւն անելը։ Ցոյս դնելով մեծամասնութեան վրա, պ. Ն. Ամիրխանեան սխալվեց, տապալելով այս անգամ ինքն իրան....

Ց. Գրիգորեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուլավէր, մայիսի 3-ին

Ստացայ, տեղիս չքաւորներին բաժանելու համար այրի տիկին Եկատերինա Նադիրեանից 705 պուդ ալիւր 938 րուբլու արժողութեամբ, եղբայրներ Մովսէս եւ Պետրոս Ցակովբեաններից 20 ր., մի հայրենակցից 25 ր., հարկային վերատեսուչ պ. Գերցովից 25 ր. 20 կ. ժողոված իր չրջանում, ոստիկանական պրիստաւ պ. Խիտրովից 75 ր. ժողոված ուրիչներից, պ. Գ. Տէր-Ցակովբեանից 16 ր. 5 կ., ժողոված ուրիչներից, ընդ ամենը՝ 1099 ռ. 25 կ.։ Այս գումարից, նուիրատուների ցանկութեամբ, համաձայն արձանագրութեան, ապրիլի 13-ին 50 ընտանիքի բաժանեցի մի մի րուբլի Զատկի թաթախման։ Մնացած 1049 ր. 25 կոպէկ, համաձայն կազմած արձանագրութիւնների, մարտի 27-ին եւ մայիսի 2-ին բաժանեցի 212 ընտանիքների։ Խնդրում եմ թոյլ տուէք «Մշակի» միջոցով չքաւորների կողմից իմ խորին չնորհակալութիւնս յայտնել յարգելի տիկին Ե. Նադիրեանին եւ միւս պարոններին։

Տանուտէր՝ Վ. Մեհրաբեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ առաջիկայ կիրակի, մայիսի 12-ին, կաթոլիկների Պօղոս-Պետրոս եկեղեցում տեղի կունենայ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Կարա-Մուրզայի մահվան քառասունքի առիթով։ Պատարագը կը սկսվի ժամի $12\frac{1}{4}$, իսկ հոգեհանգիստը—1-ին։

—

Ստացանք Կարա-Մուրզայի աչխատութիւնների հրատարակութեան համար Գ. Տէր-Մարգարեանից 25 ր. եւ Ռոստովից Վառվառէ Բալուղեանից 3 րուբլի, որ նախկին ստացածի հետ միասին կազմում է 215 րուբլի։

—

«Правит. Вѣстникъ»-ում տպագրված է հետեւեալը. «Անցած ապրիլ ամսի 26-ին Պետերբուրգի զինուորական-չրջանային դատարանում քննվեց Ստեփան Վալերիանօվ Բալմաչեվի գործը, որ դատի էր ենթարկված ներքին գործերի հանգուցեալ մինիստր Սիպեագինին նախամտածված կերպով սպանելու համար։ Զինուորական-չրջանային դատարանը, մեղաւոր ճանաչելով Բալմաչեվին, դատապարտեց նրան, պատիժների զինուորական կանոնադրութեան XXII գրքի 279-րորդ յօդուածի հիման վրա,—զրկելով բոլոր իրաւունքներից՝ ենթարկել մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։ Դատապարտվածի տուած բողոքը վճռաբեկութեան մասին քննվեց զինուորական գլխաւոր դատարանում ապրիլի 29-ի նիստում եւ թողնվեց առանց հետեւանքի։ Այս մայիս ամսի 3-ին դատավճիռը ի կատար ածվեց, համաձայն քրէական դատավարութեան կանոնադրութեան 963 եւ 964 յօդուածների։

—

Հակաժանտախտային մասնաժողովի ստացած տեղեկութիւններով, Հնդկաստանում այս տարվայ մարտի 15-ից մինչեւ ապրիլի 11-ը, ընդ ամենը 24 օրվայ ընթացքում, մեռել են ժանտախտից 67,077 հոգի։

—

Ներկայ տարվայ ընթացքում րէալական դպրոցաւարտածներին թոյլ կը տրվի մանել առանց քննութեան Պետերբուրգի զինուորական-բժչկական ակադեմիան, բայց նրանց թիւը չը պէտք է $25^0/_0$-ից աւելի լինի ակադեմիա մտնել ցանկացողների ընդհանուր թւից. Մնացած $75^0/_0$-ը պէտք է կազմեն հասունութեան վկայական ունեցողները։ Թէ րէալական դպրոց եւ թէ գիմնազիա աւարտածները կընդունվեն իրանց վկայագրերում նչանակված թւանչանների միջին թւի աւագութեամբ։ Րէալիստների ընդունելութեան մէջ նախապատւութիւն կը տըրվի նրանց, որո՛նք միեւնոյն ժամանակ կը ներկայացնեն վկայականներ գիմնազիաներից՝ լատիներէն լեզու իմանալու մասին գիմնազիաների 4 դասարանի ծրագրով։ Այսպիսի վկայականներ չը ներկայացնողները, եթէ կը մնան ազատ տեղեր՝ կընդունվեն ակադեմիայում որպէս ազատ ունկնդիրներ, իրաւունք ստանալով անցնել ուսանողների կարգը՝ վկայականը ներկայացնելուց յետոյ առաջին տարվայ վերջում։ Լատիներէնից քննութիւն բռնելու վկայական չը ներկայացնողները առաջին տարվայ վերջում կարձակվեն ակադեմիայից։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան նախկին մինիստր գեներալ-ադիւտանտ Վաննօվսկի ընտրված է Պետերբուրգի համալսարանի պատուաւոր անդամ։

—

Ներկայ տարվայ ընթացքում հաղորդակցութեան ճանապարհների ինժեներների ինստիտուտը կընդունվեն ընդ ամենը 100 հոգի, առաջին կուրսում 75 հոգի, երկրորդում—15 եւ երրորդում—10 հոգի։ Ընդունելութիւնը կը կատարվի մրցողական քննութեամբ։

—

Մերվից ստացանք 50 ստորագրութիւններով մի նամակ, որով բողոք է յայտնվում «Մշակի» 66-դ համարում տպված լուրի դէմ։ Ստորագրողները յայտնում են, որ չատ գոհ են իրանց քահանայից եւ յիչեալ լուրի մէջ հաղորդվածը ճիչտ չէ։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Եկաւ մեր Անդրկասպեան երկրի հրատապ ամառը, բերելով իր հետ այն դաժան ու մարդուն կատաղեցնող ամառը. բերելով իր հետ այն դաժան ու մարդուն կատաղեցնող...

լինում, իսկ հանգստանում են ընդ ամենը մի քանի ժամ, այն էլ այդ սպանիչ աշխատանքից յետոյ, որը անխնայօրէն կերպով ջլատում է մարդկային ոյժերը։ Բայց եթէ մեր վաճառական պարոնները մի փոքր ընդունակութիւն ունենային սեփական մորթեպաշտութիւնից դուրս ուրիշի կաշուի գոյութիւնն էլ ընդունելու, միթէ նրանք չէին կարող բարուոքել այդ՝ իրաւունքից զուրկ, միեւնոյն ժամանակ թուլամորթ գործակատար դասակարգի վիճակը, տալով նրան մի փոքր ազատութիւն, գոնէ այս դժոխային շոգերի ժամանակ»։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 11-ին, շաբաթ օր, օր. Մ. Բաբայեանը, բարեհաճ մասնակցութեամբ երաժշտագէտ պ. Ն. Տիգրանեանի, տալու է մեզ մօտ կօնցէրտ։ Կօնցէրտի պրօգրամը բաղկացած կը լինի պ. Տիգրանեանցի արեւելեան եղանակներից եւ տեղական երգերից։ Անկասկած է, որ օր. Բաբայեանի եւ պ. Ն. Տիգրանեանի մասնակցութիւնը կօնցէրտին մեծ հասարակութիւն կը գրաւէ կօնցէրտի դահլիճը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԷՄԱՆԻ ԱՓԵՐԻՑ

—

Վէվէ, (Շվէյցարիա) մայիսի 13-ին

Խաղաղ հանրապետութիւնը մի վայրկեան խլրտաց։

Խիզնին աննշան, բայց եւ անսովոր ու անակնկալ մի միջադէպ էր, որ եկաւ վայրկենաբար պղտորելու շվէյցարական պայծառ հորիզոնը։

Մի երեկոյ, երբ քաղաքացիք սովորական միօրինակ աշխատանքից խոնջած՝ անհոգ դիմում էին դէպի իրանց բնակարանները, դէպի ընտանեկան անխռով վայելքների գիրկը, յանկարծ կիօսկների պատերի վրա երեւան եկան անախորժ աֆիշներ չարագուշակ ազդարարութիւններով. «Ընդհարում Շվէյցարիայի եւ Իտալիայի միջեւ. խզումն դիւանական յարաբերութիւնների...

Շվէյցարիան՝ հպարտ իր հմայքով, գիտակից իր ռազմական ու քաղաքացիական արժանապատուութեան՝ բուռն ցասումով ոտքի կանգնեց իբրեւ մէկ մարդ. մի վայրկեան տիրեց պատերազմական տրամադրութիւն։ Լսվեցին սպառնալիքներ եւ Ալպերի միւս կողմից։

Ի՞նչ էր պատահել։

Այդ հարցումին պատասխանելու համար պէտք էր իսկապէս փոքր ինչ հեռուից սկսել։ Պէտք էր ի տես դնել իտալական նորակազմ պետութեան մէջ իշխող յոռի վարչութիւնը, որ իր անհոգ ծանրութեամբ ընկնելով խաղաղ հպատակների վրա՝ ստեղծում է ամեն տեսակ պատուհասներ ոչ միայն Իտալիայի, այլ եւ հարեւան երկիրների համար։

Իտալիան խորթ մօր նման քշում է իր զաւակներին։ Ծայրայեղ, ողբերգական թշուառութիւնը, միացած տգիտութեան ու հալածանքների հետ՝ արտադրում է շարունակ այն հիւանդոտ, այլասերված մարդկային տիպարները, որոնց հռչակաւոր Լօմբրօզօն քննում է իր մարդաբանական—ոճրագիտական լաբօրատօրիայում։ Մանիակներ, մօնօմաններ ու մեգալօմաններ, աւազակներ, վուլգար չարագործներ, ամեն տեսակ «ծայրայեղներ»... Մարդ սոսկում է, պատկերացնելով իրան այն վիթխարի ոճրանոցը, որ ներկայացնում է այժմեան Իտալիան։ Համբաւաւոր «Մաֆֆիան», իտալական իրականութեան այդ տխուր ծնունդը, այս րօպէիս իսկ ապշեցնում է քաղաքակիրթ աշխարհը իր մեծաղորդ պրօցէսներով։ Այդ պրօցէսները օրգանական երեւոյթի կերպարանք են ընդունել այնտեղ, եւ մենք դրանց մասին կը խօսենք թերեւս յաջորդ թղթակցութիւնների մէջ։

Լօմբրօզօյական տիպերը—թոյլ տուէք այսպէս որակել այդ դժնդակ հերոսներին ու հերոսուհիներին—հալածված, թշուառ ու անպաշտպան՝ փախչում են խորթ հայրենիքից դէպի հեռաւոր երկիրներ, հեղեղում են մանաւանդ սահմանակից Շվէյցարիան, ուսկից կարող են երբեմնապէս «վրէժխնդիր լինել» իրանց հալածողից։

Փոքրիկ հանրապետութիւնը, հաւատարիմ հիւրընկալութեան իր աւանդական սովորութեանը՝ դրկաբաց ընդունում է այդ թափառական զոհերին։ Ահա այդպիսի ծայրայեղ energumene-ներից մէկն էր—մի շատ պարզ մահկանացու—որ պատճառ եղաւ յարաբերութիւնների խզման՝ Շվէյցարիայի եւ Իտալիայի միջեւ։

Բերտօնի—այսպէս է նրա անունը—բաւական ժամանակից ի վեր հրատարակում է Ժընեվում մի թերթ, որի մէջ յարգանքով չէ յիշում Վիկտոր Էմմանուէլի հանգուցեալ յաջորդին։ Իտալիայի պաշտօնական ներկայացուցիչը Շվէյցարիայում, պ. Բիրոլի, չէ կարողանում մարսել այդ անարգանքը եւ գանգատվում է դաշնակցութեան նախագահին։ Վերջինս, արդարադատութեան մինիստրութիւնից հրահանգված՝ պատասխանում է, որ այդ տեսակ յանցանքները շվէյցարական օրէնքով չեն պատժվում։

Հետեւում է ժամանակաւոր լռութիւն։ Եւ ահա 8—9 ամիս անցնելուց յետոյ Բերտօնի քաջալերված իր անպատիժ մնալուց՝ վերսկսում է իր պամֆլէտներն ու թունաւոր ակնարկները։

Բերնի իտալական դեսպանը, այս անգամ պատւոյ լէժիօնի ասպետ Սիլվեստրելի՝ աւելի խստապահանջ է յայտնվում, աւելի նախանձախնդիր «տիրոջ» արժանապատուութեան։ Նա բողոքում է, նրա կառավարութեանը չափ չը կայ։ Առանց երկար վարանելու՝ նա ուղղում է դաշնակցական խորհրդին մի նօտա, որի մէջ անընդունակ է լինում յարգել միջազգային փափկանկատութեան ամենապարզ պահանջներն անգամ։ Գռեհիկ ոճ, գրգռիչ դարձուածներ...

Վիրաւորված շվէյցարական հպարտութիւնը պատասխանեց իսկոյն իր օրգան դաշնակցական խորհրդի բերանով. վերջինս անմիջապէս պահանջեց իտալական կառավարութիւնից՝ հեռացնել Սիլվեստրելիին, եւ մերժում ստանալով՝ խզված յայտարարեց իր յարաբերութիւնները Իտալիայի հետ. սա էլ խզեց Հռոմի շվէյցարական դեսպանի հետ։

Միջադէպը բաւական յուզեց հասարակական կարծիքը Եւրոպայում։ Ի՞նչ ասել կուզէ, որ լաւ մամուլը բոլոր երկրներում փոքրիկ հանրապետութեան կողմն էր եւ միաբերան դատափետում էր իտալական կառավարութեան անփոյթ ու վայրագ ընթացքը։ Սիլվեստրելի մասնաւորապէս իր անզուսպ ու կրքոտ յարձակումների պատճառով արժանացաւ ընդհանուր ծաղրի ու անարգանքի. նա այլ եւս չի բռնի դեսպանի տեղը։

Ամբողջ շվէյցարական ժողովուրդը սրտաշարժ միաբանութեամբ պաշտպան կանգնեց իր կառավարութեան։ Ազգային ներկայացուցչութիւնը կամ դաշնակցական ժողովը խորին լռութեան մէջ լսեց պատգամաւոր Բրօցիի զեկուցումը տեղի ունեցած միջադէպի մասին եւ իր լիակատար հաւանութիւնը տուեց դաշնակցական խորհրդին (շվէյց. կառավարութեանը)։

Եւրոպայի զանազան կողմերից լսվեցին հեղինակաւոր ձայներ, որոնք խորհուրդ էին տալիս յանձնել վէճը Հաագի իրաւարար ատեանին։

Միջադէպը գօցվելու վրա է, չը նայած մի կարգ թերթերի չարագուշակ ու տրամիկ բացագանչութիւններին։ Վառօդի հոտն անցաւ, փառք Աստուծոյ... զինուոր-քաղաքացին, մի վայրկեան սասանումից յետոյ, կը շարունակէ հանգիստ արածել իր կովերը եւ ազատ լեռների վրա հնչեցնել պաշտելի հայրենիքի հիմնը։

Ego

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Նիւ-Եօրկից հաղորդում են «Patrie» լրագրին, թէ ամերիկական մեծ լրագիրները եւ հեռագրական գործակալութիւնները, Մարտինիկա կղզում պատահած աղէտի լուրը լսելով, անմիջապէս արագընթաց եւ շոգենաւերով թղթակիցներ եւ լուսանկարներ ուղարկեցին աղէտի տեղը։ Րօպէ առ րօպէ սպասում են նրանցից մանրամասն տեղեկութիւնների։ Զանազան տեղական թղթակիցներ հեռագրում են Նիւ-Եօրկ Փոքր-Անտիլեան կղզիներից, թէ աննկարագրելի սարսափ է տիրում այդ կղզիների քաղաքների եւ գիւղերի ազգաբնակութեան մէջ։ Շատերը կարծում են, թէ հասել է աշխարհի վերջը։ Այն ցնցումը, որ առաջ է բերել մթնոլորտում Պէլէ հրաբխի ժայթքումը, զգացվում է այժմ ահագին տարածութեան վրա. զարհուրելի ցիկլօն է գնում այժմ դէպի Եամայկա եւ Մեծ-Անտիլեան կղզիները։ Մի քանի նաւեր, որոնք գտնվում էին ցիկլօնի ճանապարհին, անհետացել են։ Կղզիների հարաւ-արեւելեան ափերի բնակիչները փախչում են քաղաքներից եւ ժամանակաւոր բնակարաններ են հաստատում դաշտերում։ Սէն-Վինցէնտ կղզու աւերումը սպասվում է օրէցօր։ Սուֆրիէր հրաբուխը սպառնում է կլանել ամբողջ կղզին։ Ստորերկրեայ անընդհատ հարուածները մշտական դառց են արձակում։ Ծխի եւ մոխրի ահագին քանակութիւնն, ինչպէս եւ լաւայի հեղեղը, շարունակում են դուրս թափվել հրաբուխից։ Շիկացած քարերի անձրեւը, որ հրաբուխից թռչում է դէպի ծովը՝ թոյլ չէ տալիս նաւերին մօտենալ կղզուն։ Թշուառ բնակիչների դրութիւնը զարհուրելի է։ Կինգստօուն քաղաքում բնակիչները, իրանց տան նկուղներում թագնված, սպասում են օգնութեան։ Սէն-Վինցէնտ եւ Սէն-Լիւցիա կղզիների միջեւ ծովը ծածկված է գորշագոյն մոխրի հաստ շերտով։ Լեռնային լճերի ջրերը սաստիկ տաքացել են։—Աշխարհի ամեն կողմերից ֆրանսիական կառավարութիւնը ցաւակցական հեռագիրներ եւ նուիրատուութիւններ է ստանում։ Անգլիական Էդուարդ թագաւորը նուիրել է 25,000 ֆրանկ. Վիլհէլմ II 12,500 ֆրանկ. շուէդական Օսկար թագաւորը 5,000 ֆրանկ. Բեռլին քաղաքը 40,000 ֆրանկ։ Բացի Միացեալ-Նահանգների կառավարութեան նուիրած 500,000 ֆրանկից, նահանգներում ամեն տեղ կազմակերպվում են ժողովարարութեան կօմիտէտներ՝ Անտիլեան կղզիների վնասված ազգաբնակութեան շուտափոյթ օգնութեան հասնելու համար։

—«Frankfurter Zeitung» լրագրին հեռագրում են Նիւ-Եօրկից, թէ պրօֆէսօր Գէյլպրին, յայտնի երկրաբան Ֆիլադէլֆիայում, յայտնել է մի չափազանց տխուր կարծիք։ Նրա ասելով, երկիւղ կայ, որ Անտիլեան կղզիները բոլորովին ընկղմվեն ծովի մէջ, որովհետեւ հրաբուխի ժայթքումները հսկայական դատարկութիւններ են առաջ բերել։—Անգլիական կառավարութիւնը մտադիր է դատարկել Սէն-Վինցէնտ կղզին եւ բնակիչներին տեղափոխել Գվիանա եւ Եամայկա։ Սանիգէր կղզու մօտ ծովը եռ է գալիս ստորերկրեայ հրաբուխների ժայթքումից։ Նաւերին հրաման է տրված չայցելել այդ տեղերը։

—Միլանում, մայիսի 2-ին, տեղի ունեցաւ 3000 մարդու մասնակցութեամբ մի միտինգ, որի նպատակն էր բողոքել երեքպետեան դաշնակցութեան վերանորոգման դէմ։ Միտինգի ժամանակ ընդունվեց նոյնպէս եւ մի որոշում՝ պահանջելու վերաքննել իտալական սահմանադրութիւնը եւ նոր սահմանադրութեան մէջ ժողովրդին միայն իրաւունք տալ քաղաքական դաշնակցութիւններ կապել։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

9 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Այսօր, մայիսի 9-ին, մայրաքաղաքը թաղված էր զարդարանքների եւ դրօշակների տակ նախագահի գալուն սպասելու ժամանակ. Վարշավեան եւ բալտիական կայարանների զարդարանքների միջեւ աչքի էր ընկնում «Vive la France» ողջոյնը։ Վարշավեան կայարանի հանդէպ յաղթական կամարը թանգագին հիւրերին բօյարների զիմաւորման պատկերով հին Ռուսաստանում, արտայայտում էր ամբողջ քաղաքի տրամադրութիւնը։ 8 ժամ 10 րօպէին նախագահը, մինիստր Դէլկասէի, սվիտայի եւ պատուաւոր պահակախմբի ուղեկցութեամբ, գնաց Ցարսկոե-Սելօի Մեծ պալատից Կայսերական պավիլիօնը, ուր նախագահին սպասում էր Կայսերական գնացքը։ Պետերբուրգի Վարշավեան կայարանում կանգնած էր պատուաւոր պահակախումբը. նրա թեւի վրա գտնվում էր զօրաբաժնի հրամանատար գեներալ-ադիւտանտ բարոն Մէյէնդօրֆ, իսկ կայարանում հաւաքվեցին հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր իշխան Խիլկօվ, քաղաքապետը, Պետերբուրգի կօմենդանտը, նահանգապետը, քաղաքագլուխը եւ ֆրանսիական դեսպանը։ Առաւօտեան 9 ժամին մօտեցաւ գնացքը։ Քաղաքագլուխը ողջունեց նախագահին, իսկ յետոյ արծաթէ ոսկէջրած սկուտեղի վրա քաղաքի կողմից մատուցվեց աղ ու հաց։ Նախագահը, գեներալ-ադիւտանտ բարօն Ֆրէդէրիկս II-ի ուղեկցութեամբ, անցաւ պատուաւոր պահակախմբի առջեւից եւ պատուաւոր թիկնապահների խմբի ուղեկցութեամբ, ոգեւորված ցոյցերի առարկայ լինելով, գնաց դէպի Պետրօպավլօվսկի տաճարը։ Կառքերը շարժվում էին ազգաբնակութեան խիտ պատերի միջեւ։ Ծովափը, Մօրսկայան—բոլորը զարդարանքների մէջ էր թաղված. ոգեւորութիւնը ահագին է։—Այսօր, մայիսի 9-ին, նախագահ Լուբէ, 9 ժամ 35 րօպէին այցելեց Պետրօպավլօվսկի տաճարը, ուր երկրպագեց Կայսր Ալէքսանդր III-ի նշխարքին եւ Թագաւոր-Խաղաղարարի դամբարանի վրա դրեց սուր փղոսկրեայ կոթով եւ նրա վրա քանդակված ոսկեգոյն ճիւղով. ճիւղի վրա կայ լատինական մակագրութիւն «Foederis memor» իսկ սրի վրա—«A l'Empereur Alexcandre III—Emile Loubet, président de la république Française. Mai, 1902». Մօտ 10 ժամին նախագահն այցելեց Պետրոս Մեծի տնակը եւ պարկով անցաւ դէպի Վասիլէվսկի կղզին։

ԿՐՕՆՇՏԱԴՏ։ Երէկ գլխաւոր հրամանատարի մօտ տեղի ունեցաւ ճաշ, որին ներկայ էին ծովապետ Բուստան, ֆրանսիացի եւ ռուս օֆիցէրներ եւ տիկիններ։ Ծովային ժողովում ֆրանսիացիները փառաւոր բալ տուեցին։ Քաղաքը լուսավառված էր. ֆրանսիական նաւերը փայլում են էլէկտրական լուսաւորութեամբ։ Ֆրանսիացիներին ցոյցեր են անում։ Այցելում են ֆրանսիական նաւատորմի նաւերը։

ԿԷԼՑԻ։ Ժամանեց Վարշավայի գեներալ-նահանգապետը. կալուածատէրերի կողմից եկած պատգամաւորութիւններին նա պատրաստականութիւն յայտնեց աջակցել երկրագործութեան բարուոքմանը։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Լրագրական տեղեկութիւնները «Прикаспійская Газета» լրագրի դադարեցման մասին ճիշտ չեն. հրատարակութիւնը ժամանակաւորապէս դադարեցրված էր եւ այժմ նորից շարունակվում է։ Խմբագիր-հրատարակիչն է Նիկիֆօրօվ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Այսօր տեղի ունեցաւ զառամեալ հաշուապահների համար հանրակացարանի հիմնարկութիւնը, որ հիմնում է հաշուապահների ընկերութիւնը, ի յիշատակ իր նախագահ Եգերսկու, 80 հոգու համար։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Լուբէ դիմեց Րուզվէլտին մի հեռագրով Կրօնշտադտից, որի մէջ մատուցանում է նրան անկեղծ շնորհաւորութիւններ Կուբան հանրապետութիւն յայտարարելու առիթով, որ պէտք է գտնվի Միացեալ-Նահանգների զօրեղ հովանաւորութեան տակ, եւ բարեմաղթութիւններ է յայտնում պատանի հանրապետութեան։

ՊԱՐԻԶ։ Լրագիրների մեծամասնութիւնը քննում է Թագաւոր Կայսրի եւ նախագահ Լուբէի տօստերը։ «Petit Parisien» ասում է, որ ֆրանս-ռուսական միութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մշտական տարր դարձաւ։ Ցարի եւ նախագահի խօսքերը ապացոյց են այն բարեկամութեան, որը պատասխան է երեքպետեան դաշնակցութեան վերանորոգութեան.—«Figaro» ասում է. «Տօստերը Կրասնօե-Սելօում ահագին արձագանգ կը տան ամբողջ աշխարհում եւ վկայում են, որ դաշնակցութիւնը հաւատարիմ է մնում իր սկզբունքներին։ Ֆրանսիական եւ ռուսական զօրքերը—ամենատապահով գրաւական են դաշնակցութեան յարատեւութեան, որը կը լինէր այնքան զարհուրելի պատերազմի ժամանակ եւ որի ահագին ոյժը ուղղված է խաղաղութիւնը պահպանելու համար։—«Journal» մատնացոյց է անում, որ Թագաւորը եւ նախագահ Լուբէ հաստատեցին երկպետեան դաշնակցութեան խաղաղ բնաւորութիւնը։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Daily Telegraph»-ի թղթակիցը վերադառնում է Պրէտօրիայից, որովհետեւ բօէրները համաձայն են ընդունելու անգլիացիների առաջարկութիւնը։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ։ Ռումինիայի անկախութեան 25-ամեայ տարեդարձի առիթով, երէկ «Աթէնէում» շինութեան մէջ տեղի ունեցաւ զինուորական հանդէս, ուր օֆիցէրական ժողովը մատուցեց Թագաւորին ռումինական զօրքի ալբօմը։

ՎԻԷՆՆԱ։ «Fremdenblatt» ասում է, որ Ցարի տեսակցութիւնը հանրապետութեան նախագահի հետ խորին տպաւորութիւն է գործում։ Այս դէպքը մի ամբողջ էվօլիւցիայի նշան է։ Ռուս-ֆրանսիական համաձայնութիւնը սկզբում մեծ հարցական նշան էր ներկայացնում, իսկ նա այժմ իրապէս հանգստացնող ներգործութիւն է անում։ Գօլուխօվսկի կատարեալ հիմքով կարող էր անուանել երկպետեան դաշնակցութիւնը գնահատելի լրումն երեքպետեան խաղաղ դաշնակցութեան։ Երկպետեան դաշնակցութիւնը յարձակողական նպատակներ չունի, եւ Կայսրի ու նախագահի արած բարեմաղթութիւնները Ֆրանսիային եւ Ռուսաստանին՝ մենք եւս բաժանում ենք։

ՊԱՐԻԶ։ Ֆրանսիայի ուշադրութիւնը ամբողջապէս կենտրօնացած է Ռուսաստանում տեղի ունեցող անցքերի վրա։ Նախագահ Լուբէին եւ ֆրանսիական ծովագնացներին ցոյց տրված ջերմ եւ սրտագին ընդունելութիւնը ընդհանուր հիացմունք է առաջացնում։ Պարիզի լրագիրները եւ գաւառական ամբողջ մամուլը լցված են նկարագրութիւններով եւ յօդուածներով, որոնց մէջ արտայայտվում է մեծ գոհունակութիւն։ «Temps» ասում է. «Ականատեսները միաբերան վկայում են սրտագին ընդունելութեան մասին Կայսրի կողմից, Կայսրուհիների սիրալիրութիւնը եւ ժողովրդի հրճուանքը, որին ենթակայ են ազգաբնակութեան բոլոր դասակարգերը։ Երկու ժողովուրդներ միացած են առաջվան պէս սիրտ բարեկամութեամբ, որի արտայայտութիւնը աւելի եւ աւելի մեծանում է։ Երկու ժողովուրդների համակրութիւնները ամրացրված են փոխադարձ շահերի միութեամբ, եւ դաշնակցութիւնը, որի անկարելիութիւնը երկար ժամանակ ապացուցանում էին եւ որի շուտ վախճանն էին նախագուշակում՝ այժմ անխախտ միջազգային կօմբինացիաներից ամենահաստատունն է։—«Journal des Debats» իր գոհունակութիւնն է յայտնում հետեւեալ խօս-

քերով. «Ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը ունի նոյնքան ազգային ժողովրդական բնաւորութիւն, ինչպէս եւ դիպլօմատիական. մեր կառավարութիւնը այդ հարցում իր ետեւից ունի ամբողջ Ֆրանսիան։ Դաշնակցութեան նոր արտայայտութեան րոպէին ամբողջ աշխարհի առջեւ, Ֆրանսիայի համակրութիւնները վերաբերվում են նոյնքան համայն Ռուսաստանի Կայսրին եւ Կայսրուհուն, որքան եւ Մայր-Կայսրուհուն, որի ազդեցութիւնը այնքան արգիւնաւէտ էր դաշնակցութեան համար Նրա արժանայիշատակ Ամուսին Կայսր Ալէքսանդր III-ի Թագաւորութեան ժամանակ։—«Journal» յայտնում է. «Կայսր Նիկօլայ եւ Նախագահը առանձնակի ընդգծեցին երկպետեան դաշնակցութեան խաղաղ բնաւորութիւնը։ Խաղաղութեան կօնֆէրէնցիայի փառաւոր Նախաձեռնողը մատնացոյց արեց այն դաշնակցութեան բարձր նշանակութեան վրա, որը, ինչպէս Նա ասեց Վիտրիում, արդարութեան սկզբունքների զօրեղ յենակէտ է, որոնց վրա հանգչում է ժողովուրդների ընդհանուր կարգը, խաղաղութիւնը եւ բարօրութիւնը»։—«République Française» նկատում է. «Միութեան համաձայնութիւնը Ռուսաստանի եւ Ֆրանսիայի միջեւ քաղաքական հաւասարակշռութեան էական տարր է կազմում ոչ միայն Եւրօպայում, այլ եւ աշխարհի ուրիշ մասերում»։—«Figaro», «Petit Parisien» եւ ուրիշ լրագիրները նոյնպիսի մտքեր են յայտնում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մայիսի 8-ին, երեկոյեան 6 ժամին, Ցարսկօե-Սելօի Ալէքսանդրեան պալատում Թագաւոր Կայսրին ներկայացաւ զինուորական մէտալի ընկերութեան Ֆրանսիայից եկած պատգամաւորութիւնը։ Պատգամաւորութիւնը մատուցեց Թագաւորին պատւաւոր սուր ի յիշատակ Նոցա Մեծութիւնների Ֆրանսիա այցելելուն, մի ալբոմ՝ պարգեւները մատուցանողների ստորագրութիւններով եւ ջրաներկով գեղարուեստօրէն պատրաստած ուղերձ։ Ընծաներն ընդունելով, Թագաւոր Կայսրը շնորհակալութիւն յայտնեց պատգամաւորութեան անդամներին։

Երէկ, մայիսի 8-ին, Նոցա Մեծութիւնների մօտ Ալէքսանդրեան պալատում պարելու դահլիճում կայացաւ ընտանեկան ճաշ։

10 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սենատոր ներքին խորհրդական Զվերեվ նշանակված է մամուլին վերաբերեալ գործերի գլխաւոր կառավարիչ։

Նախագահը, ֆրանսիական բարեգործական ընկերութեան անկելանոցն ու հիւանդանոցը նայելուց յետոյ, մտաւ չքեղ զարդարված պարտէզը, որի մէջ պէտք է հիմնվի չարժական հիւանդանոց՝ Նախագահ Էմիլ Լուբէի անունով. հիմնադրութեան տեղում հիմնօրէք կատարվեց։ 12-րդ ժամի սկզբին Նախագահը, Մարսէյլէզի եւ ոգեւորված աղաղակների ուղեկցութեամբ, դուրս եկաւ ֆրանսիական բարեգործական ընկերութիւնից, այցելեց Մեծ Իշխան Կօստանդին Կօստանդինովիչին Մամարեայ պալատում եւ յետոյ եկաւ ֆրանսիական դեսպանութեան ապարանքը։ 11 ժամ 50 րոպէին դեսպանատան մէջ տեղի ունեցաւ նախաճաշ, որ բարձր հիւրը տուեց ռուս մինիստրներին, պալատի բարձր աստիճանաւորներին եւ ուրիշ անձերի։ Ճաշից յետոյ 3 ժամին Նախագահը եւ նրա չքախումբը այցելեցին Ալէքսանդր-Նեվացու վանքը։ Վանքի Երրորդութեան տաճարում ամբիոնի վրա էր գտնվում բարձր սրբազան, Պետերբուրգի եւ Լադոգայի միտրօպօլիտ Անտօնիյ, եպիսկոպոսական երկնագոյն զգեստաւորութեամբ եւ սպիտակ վեղարով։ Միտրօպօլիտը ողջունեց նախագահին մի ճառով, որը Սրբազնագոյն Սինօդի օբէր-պրօկուրօրի օգնականը թարգմանեց ֆրանսերէն։ Այնուհետեւ միտրօպօլիտը Նախագահին տարաւ այն տփի մօտ, որի մէջ պահվում են սուրբ Ալէքսանդր-Նեվացու մասունքները։ Սրբութեանը երկրպագելուց յետոյ ֆրանսիացի հիւրերը վերադարձան Երրորդութեան տաճարը եւ ապա միտրօպօլտի օթեւանը։ Վանքի երգեցիկ խումբը դիմաւորեց բարձր հիւրին երկարակեցութեան մաղթանքով։ Նախագահը զրուցեց միտրօպօլտի հետ։ 3 ժամ 45 րոպէին ֆրանսիական հիւրերը հեռացան Ալէքսանդր-Նեվացու վանքից։ Այնուհետեւ Նախագահը այցելութիւններ արեց Նոցա Բարձրութիւն Մեծ Իշխաններին եւ մեծ պետութիւնների դեսպաններին եւ այցելեց Իսահակեան տաճարը, ամեն տեղ հասարակութիւնից հրճուանքով ողջունվելով։ 4 ժամ 45 րոպէին Նախագահը ժամանեց Ձմեռնային պալատը, որտեղ դիտեց արժանայիշատակ իրերը եւ Գերբօվիյ դահլիճում ընդունեց ողջոյններ զանազան պատգամաւորութիւններից։ Եօթներորդ ժամին Նախագահը ուղեւորվեց Ցարսկօե-Սելօ, որտեղ երեկոյեան 9 ժամին տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ներկայացում։

ԼՕՆԴՕՆ։ Զինուորական մինիստրութեան մէջ Կիտչեներից ստացված է հեռագիր՝ հաշտութեան բանակցութիւնների մասին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Վաղը հրաւիրված է մինիստրների խորհուրդ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պրետօրիայից մայիսի 9-ին (22-ին) ստացված հեռագրում ասված է, թէ հակառակութիւն հաշտութեան դէմ ցոյց է տալիս բօէրական պատուիրակների աննշան փոքրամասնութիւնը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
. ՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՄԱՐԻԱՄ ԻՒՋԲԱՇԵԱՆ

որ աւարտել է իր կուրսը Իւրեվի Կայսերական կանանց կլինիկայում, ընդունում է հիւանդներին. Հասցէն՝ Грибоѣдовская, № 4.
1—3

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ
ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՈՒՇԻՐՈՒՄ

(Հիմնված 25 տարուց ի վեր)

Հաղորդում է մանրամասն տեղեկութիւններ Պարսից ծոցի առեւտուրի մասին, ունի ներկայացուցիչներ հարաւային Պարսկաստանի նշանաւոր կենտրոններում, ընդունում է յանձնարարութիւններ, գնում եւ վաճառում է ապրանքներ, փոխադրում է Եւրօպայից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Եւրօպա, զիւրամատչելի պայմաններով.—Հասցէն. Zeytoon C. G. Buchire Persian-Gulf. 7—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Նախկին տարիների նման, այս տարի եւս կընդունի հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում (Էսսէնտուկիում)։ 7—10

ՄԷԿ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

կամենում է ուղեկցել արտասահման մէկ կնոջ, կամ գնալ ամարանոց շատ փոքր ընտանիքի հետ, կամ պարապել մէկ կամ երկու աղջկայ հետ։ Գիտէ ֆրանսերէն, հայերէն եւ մուզիկա։

Դիմել՝ Контора Самадова, Дворцовая ул.
8—31

Լոյս տեսաւ
ԼԷՕ
ՅՈՎՍԷՓ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ
Կենսագրական-պատմական ուսումն

Չորս պատկերով (Յովսէփ կաթ. Արղութեան, Կայսրուհի Եկատերինա II, իշխան Գ. Պոտեօմկին, կոմս Յովհաննէս Լազարեան)։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՈՊԷԿ

Ծախվում է «Մշակի» Խմբագրատանը։ Հասցէն. Тифлисъ, редакція газ. «Мшакъ».

„ՈՐՈՏԱՆ"
ՆԱԽԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

հրաւիրում է իր բաժնետէրերին Ընկերութեան գրասենեակը՝ այս տարվայ ապրիլի 1-ից, փոխելու իրանց մօտ եղած ժամանակաւոր բաժնետիրական անդորրագրերը բոլորովին վճարված բաժնետիրական անդորրագրերով։

Անդորրագրերի ընդունելութիւնը եւ տալը կատարվում են ամեն օր, ժամի 10-ից մինչեւ 1-ը
1—4

Հարկաւոր են երկու փորձված Ուսուցիչներ

ցէնզ ունեցող, Զանգեզուրի գաւառի Շիրվանջուղ գիւղի պետական երկդասեան գիւղական դպրոցի համար։ Ուսուցիչները կարող են լինել եւ ամուսնացածներ, ուսուցչութեան իրաւունք ունեցող։ Ի նկատի ունենալով, որ դպրոցում պէտք է սովորեն հայ եւ Թուրք երեխաներ, ուսուցիչները պէտք է իմանան հայերէն, ցանկալի էր եւ Թուրքերէն խօսակցական լեզուն։ Դպրոցում ուսումը կը սկսվի ներկայ տարվայ սեպտեմբերի մէկից։ Ցանկացողներին խնդրում են վաղօրօք յայտնել իրանց ցանկութիւնը։

Դիմել դպրոցի հիմնադիր Գասպար Տէր-Մարգարեանցին, Թիֆլիս, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Դօբրժանսկու, № 18, կամ «Մշակի» խմբագրատանը։ 1—10

ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
վաճառվում են

«Գեղունի», պատկերազարդ հանդէս (Այվազօվսկու, Ադամեանի՝ զանազան դերերում, Պատկանեանի ընտանիքի, Նալբանդեանի չիրիմի եւ այլ զանազան գունաւոր պատկերներով զարդարված) տպ. Վենետիկ, գինն է 1 ր.
«Պատմութիւն Հայոց», հ. Ն. Թերճիմանեանի, պատկերազարդ, տպ. Վենետիկ 50 կ.
«Մատենադարան հայկական թարգմանութեանց նախնեաց (Դար Դ—ԺԳ) հ. Գ. Զարբհանալեանի, տպ. Վենետիկ 2 ր.
«Նեղոսի Դոքսապատրի կարգադրութիւն պատրիարքական աթոռոյ», հայերէն եւ յունարէն, հրատարակեց Ֆրանց Նիկօլ. Ֆինկ., տպ. Էջմիածին 1 ր.
«Պատմութիւն Հայկական տպագրութեան», սկզբնաւորութենէն մինչ առ մեզ, հ. Գ. Զարբհանալեանի, տպ. Վենետիկ 1 ր.
«Փ. Բիւզանդացի եւ իր պատմութեան խարդաղողը», քննութիւն Մ. Խորենացու աղբիւրների մասին. գրեց Յ. Դաղբաշեան տպ. Վիեննա 1 ր.
«Յովսէփ կաթողիկոս Արղութեան», Լէօյի 60 կ.
«Բնաշխարհիկ բառարան», հատոր Դ. տպ. Վենետիկ 1 ր. 30 կ.
«Ընտիր Հայկազունք» պատկերազարդ Հ. Յ. Թորոսի 2 ր. 50 կ.
«Նոր տարրաբանութիւն», պատկերազարդ, երկու մասի բաժանված Հ. Պ Գաֆրեան, տպ. Վենետիկ կազմած 1 ր. 50 կ.
«Արեւելեան մամուլ», Մ. Մամուրեանի, յունվար տպ. Իզմիր 40 կ.
«Բանասէր», Բասմաճեանի, Դ. հատոր, տպ. Պարիզ 50 կ.

Գրախանութը ամեն լոյս տեսած գիրք իսկոյն ձեռք է բերում։

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «ГУТТЕНБЕРГЪ». Г. Галустяну Лорисъ-Меликовская ул. № 11.
2—3

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ
ԲԺԻՇԿ Ք. ԳԱՆՁՈՒՄԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներին բոլոր տարին
Առաւօտեան . . . . . $9^{1}/_{2}$—12
Երեկոյեան . . . . . . 5 — 7
(չ. չ.) 5—16

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
(ՄՕՍԿՎԱՑԻՑ)

Նախկին տարիների նման, ընդունում է հիւանդներին՝ Կովկասի հանքային ջրերում—Պեատիգօրսկում, մայիսի 1-ից։
(չ. կ.) 6—10

ԹԱՏՐՈՆ

Վեցամսեայ հանդէս լոյս է տեսնում մեր խմբագրութեամբ տարեկան երկու №

Բացված է 1902 թւակ. բաժանորդագրութիւնը

«ԹԱՏՐՈՆԻ» առաջիկայ №-ում տպագրված կը լինի «ԵՒԳԻՆԷ» դրաման, հեղ. Շիրվանզադէի եւ հայերէն լեզուով թոյլ տրված պիեսների լիակատար ցուցակը։ «Թատրոնի» առաջին №-ը (գիրք 9-րդ) լոյս կը տեսնէ յունիսին, երկրորդը դեկտեմբերին։

Տարեկան բաժանորդագինն է 3 ռուբլի, Թիֆլիսից դուրս 3 ռուբլի 30 կոպէկ արտասահման 10 ֆրանկ։

Թիֆլիսում բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է «Կենտրոնական» «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցներում եւ հրատարակչի մօտ։

Պօստային հասցէ՝ Тифлисъ, Александру Тарханіанъ, կամ Tiflis, Alexandre Tarkhanian.

Գործակալներ՝ Բագու պ. Կ. Ի. Մայիլեան—Պարապետ, «Մետրօպօլ» հիւրանոցի տակ եւ պ. Ս. Մ. Մոցիկեան։
3—3

Հրատարակիչ՝ Ալէքսանդր Թարխանեան

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
վաճառվում են՝

ՀՐԱՏ. ԻՇԽ. Մ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, Պատկերազարդ այբուբէն, կուբիկների վրա, Թղթէ արկղիկով Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 1 ր.
ԱՐԾՐՈՒՆԻ Վահ. բժ., Վարակիչ հիւանդութիւնները եւ նրանց թոյնը, պատկերազարդ, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 15 կ.
ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆ Յար. քահ., Գիւղի այրին, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 15 կ.
ՄՈՃՈՒԵԱՆՑ Պ., Սրտի վէրքերը (արձակ բանաստեղծութիւններ), Ալէքս. 1901 թ. գ. 10 կ.
ԼԱԼԱՅԵԱՆ Եր., Ազգագրական հանդէս, պատկերազարդ, վեցերորդ տ. VII—VIII գրքեր 1901, Թիֆլիս, գ. 3 ր.

Դիմել Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (ռ.) 4—5

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"
ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացան—Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄ, Կարամէլ «ԻԲԻԼԷՑՆԱՑԱ» եւ առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։

Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։
Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն
Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։
47—100 (հ.կ.)